

NORMAL KİŞİLİK GELİŞİMİNDE BUNALIMLAR «ÖĞRETMENİN VE AİLENİN ROLÜ»

Doç. Dr. Leyla ÖZYÜREK
Eğitim programları ve
öğretim bölümü

SUNU

Bu çalışma, E. Paul Torrance ve Robert Dr. Strom'un «Ruh Sağlığı ve Başarı» isimli kitabında yer alan, Gordon W. ALLPORT'un «NORMAL KİŞİLİK GELİŞİMİNDE BUNALIMLAR»^{1, *} inceleyen araştırmasının ülkemizde A. Ü. Eğitim Fakültesinde bir grup öğrenciye uygulanmasının sonuçlarını vermektedir.

Küçük bir inceleme niteliğinde olan bu uğraşının ülkemizde, konunun önemine uygun bir genişlikte ele alınması halinde faydalı bulgular elde edileceği umulmaktadır.

Orgün eğitim, kişinin ömrünün büyük bir kısmını kapsar ve etkiler. Çocukluk devresinin tamamını ve gençlik yıllarının büyük bir kısmını kapsayan bu dönemde öğrencinin pek çok sorunları vardır. Bu sorunların derecesine göre «bunalımlar» yarattığı, modern eğitimin kabul ettiği ve üzerine önemle eğildiği bir konudur.

Bu bunalımları bir ölçüde ele almaya çalışan inceleme iki bölümden oluşmaktadır.

I. Bölümde; Gordon W. ALLPORT'un «NORMAL KİŞİLİK GELİŞİMİNDE BUNALIMLAR» isimli yazısının dilimize çevirisi;

(*) Allport, W. Gordon., «Crises in Normal Personality Development, «Mental Health and Achievement «Increasing Potential and Reducing School Dropout, (Edit: E. Paul Torrance, Robert D. Strom) John Wiley and sons, inc New york, 1965, s. 354 - 362.

II. Bölümde ise çeviriden faydalanılarak geliştirilen anket sorularının A. Ü. Eğitim Fakültesi öğrencilerinden 30 kişilik bir gruba uygulanması sonucunda elde edilen veriler sunulmaktadır.

Normal kişilik gelişiminde bunalımların nedenlerini araştırmaya çalışan bu incelemenin kişilik gelişimine etki yapan bunalımlar hakkında, genelde olsa, bir bilgi verebilecek özellikle olduğu ümit edilmektedir.

I. BÖLÜM : İNCELEMENİN TAM METNİ

NORMAL KİŞİLİK GELİŞİMİNDE BUNALIMLAR

Hemen her öğretmenin uyguladığı bir yöntem vardır; bilemedikleri bir soruyu sınıfa yöneltmek; bu suretle, öğretmenin bilmediği anlaşılmaaksızın başarılı öğrenciler çoğu zaman kendisini bu zor durumdan kurtaracaktır.

Benim «Normal kişilik gelişiminde bunalımlar» hakkında birşeyler öğrenebilmek için kullandığım yöntemde bu olmuştur. Yüz kişilik lisansını tamamlamamış öğrencilerden oluşan sınıfa aracımı dağıttım ve onlarda bana ellerinden geldiği kadar yardım ettiler. Bu öğrencilerin hayat hikâyelerinden çıkardığım verileri sizlerle paylaşacağım. (Şunu söyleyebilirim ki, benim kişisel kanıma göre hiçbir öğretmenin veya danışmanın kendi öğrencilerinden, onların gizli hayat hikâyelerini döküman olarak istemeye hakkı yoktur. Böyle olmakla birlikte tamamen serbest bir seçim olanağı verildiği zaman, büyük bir çoğunluk kendi hayat hikâyelerini yazmayı isteyecektir. Böyle bir tecrübenin korkutucu olduğuna inanan ve azınlıkta kalan kimseler dikkate alınmamalıdır.)

Üniversite ve yüksek öğrenimdeki çoğu ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinden oluşan yüz kadar öğrenciye dört soru sordum ve aşağıdaki cevapları aldım.

a. Öğretmenlerin etkisi :

1. Öğrenim süresince (şimdiye kadar) yaklaşık kaç öğretmenden ders gördünüz? Cevap: 4632

Farklı etki derecelerinin yüzdesi

2. Bunlardan kaç tanesinin sizin gelişiminiz üzerinde çok kuvvetli ve güçlü etkisi oldu? (Zihni ve kişisel yönden)	8,5
3. Kaç tanesinin üzerinizde iyi hatırlanabilir bir etkisi olduğunu söyleyebilirsiniz?	14,8
4. Sizin gelişiminizde önemli bir etkisi olmayan veya belli belirsiz etkisi olan kaç öğretmen hatırlıyorsunuz?	76,7
Toplam :	100,0

İlk anda öğretmenlerin dörtte üçünün yalnızca belli belirsiz hatırlanabildiği ve göze çarpar bir etkisi (Zihni ve kişisel yönden) olmadığı gerçeği ile karşılaştık. Öğretmen olarak bizler öğrenci üzerinde ne denli az etki yaptığımızı anlamamız doğurmuş olduğu üzüntüyü biliriz. Benim eski öğrencilerimden biri «Yıllarca önce sizden bir kurs aldım. Fakat onun hakkında hatırlayabildiğim tek şey ders kitabının mavi kapaklı olmasıydı», diyerek beni üzmüştü. O memnuniyetle tebessüm ederken benim tepeden tırnağa kadar tüylerim diken diken olmuştu.

Öğretmenlerin aşağı yukarı yalnızca yüzde sekizinin öğrenci üzerinde çok kuvvetli etkisi olduğu ve yaklaşık yüzde onbeşinin az kuvvetli fakat iyi hatırlanabilir etkisi olduğu belirtilmiştir.

Bu sonucu başka bir biçimde belirtmek istersek, normal bir öğretmen (her öğretmenin eşit derecede etkin olduğunu kabul ederek) sınıfın dörtte birinden daha azına ulaşabilmekte ve on öğrenciden biri üzerinde (daha fazla değil) gerçekten kuvvetli bir etki yapabilmektedir.

Öğrencilerden, özel olarak etkilendikleri olaylardan üç tanesinin üzerinde durmaları istendiğinde şu tepkiler elde edilmiştir :

1. Tepkilerin yarısının (zihni) uyanış tecrübelerine ilişkin olduğu görülmüştür.

Bu soruya verilen cevapların birkaçı aşağıdadır :

- Sınıf ödevlerinin yanında beni şiir ve tiyatro eseri okumaya yöneltti.
- Kimya dersinde öğretmen bize bir bardak suyun bir gece beklediği zaman niçin dibinde hava kabarcıkları oluştuğunu sordu. Biz kendisine bu olayla ilgilenmediğimizi, merak duymadığımızı söylediğimiz zaman o hepimizin basit ve önemsiz gibi görünen şeylerle dahi ilgilenip soru sormamızı istedi.
- Tepkilerin aşağı yukarı diğer yarısı (Kişilik gelişimi) ile ilgiliydi.
- Beni, kendimi başkalarından daha şiddetli bir şekilde eleştirdiğime inandırdı.
- O kadar sıcak kanlı ve insancıl idi ki, onun gibi olmayı arzuladım.
- Kaba uyusulmaz gibi gözüktü, fakat bana o derece nazik ve yardımcı oldu ki, bunun üzerine bir insan hakkında bir defa karar vermeden önce iki kere düşünmem gerektiğini anladım.

2. Soruna diğer bir açıdan bakıldığında etkinin raslantı özelliği dikkati çekmektedir. Her zaman öğretmen yada danışmanın herhangi bir durumda söylediği şeyin, öğrencinin karakterinde ve genişleyen belleğinde silinmez bir etki yapacağını bilmesi gerekir. Değer ve tutumların öğretiminde, ders programlarının her zaman etkin olmayacağını her yerde tartışmışımızdır. Rastgele sözlerden çok, bazı küçük şeyler ve yukarıdaki örnekler öğretmen için önemli sayılacaktır. Bu öğretmenler için böyle olduğu gibi şüphesiz danışmanlar içinde aynıdır.

3. Son olarak konumuzda en çok ilgili olan bir hususta ilk okulda hatırlanabilecek şekilde birkaç kuvvetli etkinin kaydedildiğidir. İlköğretimde gelişme yavaştır ve öğretmen öğrencilerin önüne herşeyi aniden ve tüm çıplaklığı ile seremez.

İlkokul öğretmenleri için verilen raporlarda sadece yüzde on ikisinin (% 12) kuvvetli ve hatta takdir edilebilir bir etki yapabildiği yolundadır. Soruların tamamına öğrencilerin yüzde seksen sekizi cevap vermiştir. Bunların yüzde elli sekizi orta okul yıllarını, yüzde otuzu yüksek öğretim yıllarını kapsamaktadır.

Böylece gençlik yıllarının gerek ortasında, gerekse sonlarında olsun öğretmenin rolü öğrenci için çok canlı ve önemlidir.

Ericson'a göre¹, bu devre içinde bunalımların tanımlanma olanağı fazladır. Gençlerin çocukluk devresinden, yetişkin bir devreye silkinerek geçtikleri görülür. Gelişme bir tepe gibi devamlı değildir, aksine merdivenden çıkış gibi bir olaydır. Gelişimin bu olaylar ve buhranlar şeklindeki niteliğidir ki, danışmana hem savaşımlar ve hem de yardım olanağı verir.

b. Bunalımın tanımı :

Bunalım kesin olarak nedir? Bunalım, kısa bir zamanda çevrenin önemli surette değişmesine ihtiyaç hissettiren hissi ve zihni gerginlik durumudur. Çevresindeki bu değişmeler, çoğu zaman kişilik yapısında bazı değişiklikleri gerektirir. Sonuç olarak meydana gelen değişmeler bazen olumlu, bazen de olumsuz özellik taşıyabilir. Bunalım içindeki bir kişi hareketsiz duramaz. Zira, o kendi heyecanlarını alışlagelmiş ayarlama yöntemleri ile kontrol edemez. Bu durumda ya çocukluk devresini arkada bırakıp, olgunluğa doğru gider yada düzensiz olmak, okulu terketmek, herkesden kaçmak, düşmanlık ve savunmanın gelişmesi genel olarak öğretmenin, ana babanın, danışmanın, dekanın ve arasıra da polislin dikkatini çekmek anlamına gelen ilkel uygulama aşamalarına döner.

Bazen bir bunalımı izleyen delikanlı dört yada beş haftalık çetin bir buhrandan sonra yeniden düzene girecektir. Fakat birçok durumlarda yaranın iyileşmesi bir veya daha fazla yıl alır. Belki de hayat boyunca sürer.

c. Bunalımın görüngüsü :

Şimdi benim yüksek öğrenimde olup henüz lisansını tamamlamamış öğrencilerden edindiğim bilgilere gelelim. İlk olarak bu-

nalımın görüngüsünü araştıralım. Bunalımlı öğrenci kendisini nasıl hisseder? Genel olarak öğrenci miskinlik, ve apati duygusu içindedir. Yüksek öğrenime girdikten sonra, gençler evde karşılaştıkları gibi sert emirlere pek fazla raslamazlar. Artık, erinlik kültürüne, orta öğretimin oldukça rutin bünyesine, evde alışılmış olan çocuksu role daha fazla bağlı kalamazlar.

Bu devrede öğrenci sahip olduğu bazı şeyleri arkada bırakmıştır. Pul koleksiyonculuğu, televizyon, kız arkadaşları, erkek arkadaşları, alışmış olduğu bütün roller geçici olarak terkedilmiştir. Bir öğrencinin yazdığı gibi :

— Yüksek öğrenimin tüm özgürlüğü başlı başına bir bunalımdır. İlk olarak benim ailemden olmayan kimselerle yakın ilişkim oluyor. Hatta onlar daha önce tanımaş olduğum kimselere dahi benzemiyorlar. Onlar farklı fikirlerle, farklı bir kuşağa ve farklı duygulara sahiptir. Bütün bunlardan, dolayı uyusukluk hissediyorum.

Bu boşluk hissini yüksek öğrenimin ilk yılı içinde çok yüksek bir etki uyandırması ilginçtir. Yeni görülen şeylerin heyecanı, aileyle yazışmalar ve evi ziyaretler normal sayılır. Öğrenci ana, babasına, öğretmenlerine ve arkadaşlarına yüksek öğrenim çevresine uyduğunu kanıtlamak ister. Böylece onları memnun eder ve yapmış olduğu işler için onların onaylarını kazanmış olur. Yakın bunalımlar onu henüz etkisi altına almamıştır.

Üniversite veya yüksek öğrenimdeki ikinci yıl içinde bunalımlar belirli hale gelir. Birdenbire bir insanın günahlarını affettirmek için evdekilere bağlı bir hayat yaşaması daha fazla çekilmez bir hale gelir. Çocuğun geçmişi ile ergenlik çağının ilk ve son defa olarak birbirinden ayrılma zamanı gelmiştir.

Burada bu bunalım durumunun incelenmesi sonucu ortaya atılan tipik ifadeleri bulacaksınız :

- Arzularımın aksine birşeyin içine doğru sürüklendiğimi hissediyorum.
- Kendimi bir kapandaki fare gibi hissediyorum.
- Kendime hâkim olmak istiyorum, fakat olamıyorum.
- Bana öyle geliyor ki, vermiş olduğum kararlar benim geri kalan yaşamım için de geçerli olmalıdır.

- Ana-babama ait normları ve değerleri araştırmak benim yapmam gereken en önemli işlerden bir olarak görünüyor.

Geçmiş ve gelecek birdenbire çelişik amaçlar olarak görünmektedir. Çoğu zaman nefesin geçici olarak durması gibi dayanılmaz bir duygu vardır. Bunu aydınlığa kavuşturma henüz olanaklı değildir. Gençlik hâlâ bir meslek seçmeye, uygun bir evliliğe götürecek ve yüksek öğrenimdeki çeşitli dengesiz derslerin sağlamadığı tutarlı bir hayat feesefesine gereksinme duymaktadır.

Hissizlik ve felç durumunun sık sık meydana gelmesine şaşmamalıdır. Fakat hissizlik heyecanın yalnızca bir maskesidir. Hayatın tüm yönleri bundan zarar görür. Bundan dolayıdır ki, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, yardım görmeksizin böyle bir duygusuzluk haliyle başedemezler.

«Ben öğrencilerin dörtte üçünün, hayatta başarılı olabilmelerini olanaklı kılacak yeni bir yol bulmak için çalıştıklarını sanıyorum. Aşağı yukarı dörtte biri bunu derhal yapamamaktadır. Lisansını tamamlamamış olan üniversite öğrencilerinin okuldan ayrılma oranlarının şaşılacak derecede yüksek oluşu (Harward'da % 20 üzerinde) bunun kanıtıdır. Ayrılanların yaklaşık dörtte üçü okulu kendi istekleri ile terketmektedirler».²

Bu okulu terketmeler rehberliğin özel bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Blaine ve Mc. Arthur şöyle yazmaktadır:³

- Okulu terkedenler iyi idare edildikleri zaman eninde sonunda başarı kazanmaktadırlar. Biz bu öğrencilerle hernekadar kısa ve seyrekte olsa bir bağlantı kurmağa çalışıyoruz. Bu çabamız onların okulu terketmelerini önlemek için değil, fakat daha çok onlara karşılaştıkları zorlukların nedenlerini anlatmayı amaç edinmektedir. Böylece bu öğrencilerin okuldan ayrılmalarını yalnızca başarısızlık yerine eninde sonunda manası olan yapıcı bir tecrübeyle dönüşebileceğini telkin ediyoruz.

Bir yada iki yıl başka bir yerde yapıcı anlamda çalıştıktan sonra gönüllü olarak ayrılanların çoğu tekrar yüksek öğrenime

dönüp mezun olmaktadır. Fakat onlarda, evvelce savaşımına sahne olmuş çevredeki bunalımlara rastlanmamaktadır.

Okulu terketme şaşılacak derecede yaygındır. Sonuç olarak okuldan ayrılanlar arasında olduğu gibi, diğer öğrenciler arasında da kendi kendini yoketmek eğiliminde olanları, sınıfları terkedenleri, saçma şeyleri yapmaya zorunlu olanları, sabah dörde kadar briç oynayanları, içki içenleri, gerçeğe ilgisi olmayan hislere kapılanları, çok sesli müzik düşkünlüğü ve genel olarak eğlence hayatına dalanları da buluruz. Doğru ve açık dökümanlar elime geçince benim masum görünüşlü öğrencilerin arasında çirkin gençlik hatalarının çokluğu beni biraz ürküttü.

Kendi mesleğini seçme uğraşısında kendisini idare edemeyeceğini anlayan ve oda arkadaşı ile çatışmaya düşen bir öğrenci, bu durumda yakalanıp zorla yüksek öğrenimden çıkarılacağını bir başkasının kâğıdı üzerinde belirtti. Bu durumda zeki bir öğretmen onu suç üzeri yakalıyarak olayı yapıcı bir görüşme biçimine çevirip, bu hareketi affetti. Delikanlıyı yanlış yoldan çıkararak doğru yola soktu.

Burada asıl sorunun dışında teorik birşeyi hikâye ediyorum. Sorun gördüğünüz gibi manen uyarıcıdır. Bunu bir öğrencinin sözleriyle pekiştirelim :

— Herkesin bana ümit, cesaret vermesinden bezdim. Ben başkalarından çok kendimi memnun etmek için çalışmayı istiyorum, fakat bunu nasıl yapacağımı da bilmiyorum.

Bu kederli ifade eğitim sürecindeki ciddi bir çıkmazı işaret etmektedir. Okulda çocuk iyi ve kötü derecelerde ödüllendirilmekte veya cezalandırılmaktadır. Hatta yüksek öğrenimde bile A'lar ve B'ler ödül (iyi bir başarı) D'ler ve E'ler ise (başarısızlık) cezalardır. Sevgi kazanmak için öğrencinin akademik başarının doruğuna varmak amacıyla kitaplar okuması gerekmektedir. En sonunda alacağı derece akademik sevginin bir sembolüdür. Ve bu sembolle uyarıcının dışı şeklinden kurtulmaktadır. Ondan sonra ne olmaktadır? Hepimizin bildiği gibi, yüksek öğrenimden mezun olanların şaşırtacak kadar fazla bir yüzdesi, fen veya edebiyattan mezun olduktan sonra nadiren kitap okumakta veya hiç okumamaktadırlar. Neden okusunlar?

Artık onların kitap okuma zevki patronlarından, eşlerinden, çocuklarından gelecektir. Fakat öğretmenlerinin yada ana-babalarının onayından değil. Onlar için zihni merak hiçbir zaman, kendilerini uyarma aracı olmamıştır. Dışıl ödüller, ilk çocukluk zamanlarında uygun desteklerdir. Fakat biz eğitimciler, halen geçerli ve uygun olmayan öğrenme teorileriyle sınırlandırıldığı-mızdan öğrenciye ödül desteklerinden serbest kalması ve öğrenme yolunda onun kendi kendini uyarlamasına, nasıl yardım edeceğimizi bilemiyoruz. Bizim «Pekiştirme teorisi»ne esaret derecesinde bağlı kaldığımızı düşünürsek bu kadarcık ta olsa güdüleme sağlayabilmemizi bir süpriz olarak yorumlamak gerekir. Bununla birlikte yüksek öğrenimin tüm uyarılarından yoksun kalmış olan ve entellektüel apati içinde bulunan bir eğitim çıkmazı ile gurur duyamayız.

d. Bunalım alanları :

Danışman şüphesiz daha iyi öğrenme teorilerinin gelişmesini bekleyemez. O şimdi gerçek bunalımlarla karşı karşıyadır. Benim verilerime göre çatışmanın aşağıda açıklanan dört alanı geneldir.

1. **Zihni bunalımlar :** İlk olarak, öyle öğrenciler vardır ki, bunların sorunları zihnidir. Benim vakaların arasındakilerin çoğu ilk ve ortaokul sınıflarında çok parlak zekâlı idiler. Keza bu öğrencilerde can sıkıntısının yüksek öğrenime kadar sürmesi, onların kabiliyet yarışması yapacak kimse bulamamalarından doğmaktadır. Aynı zamanda ilk ve orta öğretimde sınıf atlama bunlar için bir çözüm yolu değildir. Daha yaşlı çocuklarla okumak çoğunlukla can sıkıntısından daha ciddi sosyal güçlükler doğurmaktadır. Gerçekte sınıf atlama dolayısıyla ortaya çıkan bir sürü kötü sonuçlar rapor edilmiştir.

Bizim, üstün zekâlı çocuğun, zorluklarının özel çözümü için uğraşmamız gerekmektedir.

Bunun karşıtı olan zihni bunalımlarda çok görülmektedir. Bunlar yüksek öğretimde şiddetli rekabetten ortaya çıkan derin sıkıntılardır. Çoğu öğrenciler için, orta öğretimdeki üstünlüğü aynı ölçüde yüksek öğretimde devam ettirme istatistiksel olarak olanaklı değildir. Hernekadar bu gerçek, çoğunluğu rahatsız

etmezse de, kendi hayallerini hemen hemen tamamıyla ilmi üstünlük üzerine oturtanlar ve burs yardımı almağa güvenenler için bu, kritik bir deneyimdir. Bunlar şiddetli bir narsistik yarının üzüntüsünü duymaktadırlar.

2. **Değer eksikliği duygusu** : Bunalımın ikinci alanı **aşağılık kompleksidir**. Bunun yanında açıklandığı gibi zihni gerilik hissi, çirkinlik nedenleriyle derin sıkıntılar yada fiziki görünüş sonucu utangaçlık, yalnızlık ve bedbahtlık gibi durumlarla karşılaşmaktayız. Atletik kabiliyetin zayıflığı da erkeklerde bir bunalım yaratır. Tabidir ki, bu, orta öğretimde yüksek öğretimden daha üzücüdür. Keza azınlık grubunun bir üyesi olmakta bir bunalım yaratmaktadır. Burada tekrar, yüksek öğretim çağından evvel uygulanan başlıca uyum önlemlerine değinmek isterim. Çoğunlukla, değer eksikliği, ahlâki umursamazlıkların yarattığı suçluluk hissiyle ilgilidir. Bir öğrenci, üç yıl önceki belirli bir dersi geçememenin yaptığı etkiyi hâlâ aklından çıkaramıyordu. Bu durum kendisini üzüyordu. O bu tecrübeden dolayı kendisini o zamandan beri mutsuz hissediyordu.

Bu nedenle dini bunalımlar hakkında da konuşabiliriz. Benim için basit olsalar dahi, Havens⁴ yüksek öğrenim öğrencilerinden yüzde 12 sinin (% 12) **dini çatışmalar** nedeniyle kritik bir bilgi ve bazen üzücü bunalımları olduğu fikrine varmıştı. Ben ilginin daha yaygın olduğundan endişe ediyorum. Fakat belli bir zaman içinde, belli bir anda, özel bir bunalım ender olarak şekillendirilip, birinin bütün dünyası ile ilgili duruma getirilebilir.

Bir diğer alan, pek az sözü edilen fakat şüphesiz önemli olan, modern toplumun tümüyle ilgili **ideolojik bunalımdır**. Gençlik, yetişkinler gibi, bizim bilinmeyen geleceğimize dolaylı üzüntülüdür. Başka bir yerde⁵ ben Amerikan gençliğinin hayatlarında sosyal ve politik ilişkilerden kaçındıklarına değindim. Elde edilen eski ve yeni bilgilere göre Amerikan gençliğinin yaşayışında dikkati çeken bir husus göze çarpmaktadır. Buna göre Amerikan gençliği diğer kültürlerde yaşayan gençlere göre daha çok kendini düşünen, bunalımlarını belirtmek için şaşırtıcı yollar seçen ve böylece sığınacak bir yer ve özel ilgi bekleyen bir gençliktir.

3. **Cinsel çatışmalar** : Bizim sık sık bunalımlara ilişkin samimi tartışmalarımızın hakikatte genellikle şiddetli cinsel çatışmaları içine aldığını söylemeye gerek yoktur.

Erkek - kız arasındaki uzak ilişkiler geneldir. Bu uzak ilişkiler, genellikle kıyametten az daha etkili sayılmaktadır.

Bu gibi uzak ilişkiler, son zamanlarda yüksek öğrenimdeki öğrenciler tarafından ısrarla benimsenmiş olup, bu öğrenciler, bu tutumda iyi bir gelişme göstereceklerini kavrayamamaktadırlar.

Yüksek öğrenim yaşamının ilk yıllarında seksüel atmosfer içinde bunalımlara rastlayacağımız bir gerçektir. Bunların çoğunluğunu, samimi konuşmak gerekirse cinsel ilişki oluşturur. Biyolojik itişim o kadar güçlüdür ki, gençlik hemen hemen tamamiyle onunla ilgilidir. Onun, olgun bir aşkı, evliliği, mesleki planları, hayat felsefesini benimsemesi şimdiki kapasitesini aşar. Seksüel zevk sık sık felâketlerle sonuçlanmasına rağmen, asıl hedeftir. Gelişimin bu aşamasında öğrenciler daha çok sevişmekten ve çok az olarakta olgun aşktan söz ederler.

4. **Alle çatışmaları** : En çok yaygın olan çatışma ve bunalımı sona bıraktım. Şüphesiz burada ergen grup ile ailesi arasındaki var olan durumu kastetmekteyim. Ergenin ailesine karşı isyanının bir kural olduğunu söylemek yeterli değildir. Benim dökümanlarının gösterdiğine göre ilişkilerin tüm hikâyesinin eski hatıralardan oluşması önemlidir. Normal ailedeki düzensizlik çok acı olarak hissedilir, ve bu durum öğrencinin yetişmesinde etkiler. Sorumsuz yada kendini düşünen veya belki aşırı hâkim ve sinirli bir anne, çocuğunun hayatında silinmeyecek izler bırakır.

Tesirsiz, zayıf yada zalim, daıma evde bulunmayan bir baba, çocuğu daimi itiraz hislerine boğar. Dağılmış evlerde şüphesiz çocuk için büyük bir sorundur. Dökümanlar beni her çocuğun hem anneye hem babaya gereksinim duyduğuna inandırmıştır.

İyi düzenlenmiş bir döküman, birçok yüksek öğrenim öğrencisinin ailelerini, çocuklarının ceza ve sorumluluklarını çekmesi için gereksinim duyulan kimseler olarak görüyordu.

Öğrenciler, kendilerinin kusurlarından dolayı ailelerini suçluyorlardı. Ana - babalarının çok güçlü, çok akıllı ve tamamiyle mükemmel olmadıklarını fark edince, şöyle söyleyebilmektedirler: «Gördüğünüz gibi yetişmemde güçlüklerle karşılaşıyorum, onlar beni iyi yetiştirmediler.» Böylece ergen grup kendisini acınacak duruma sokmaktadır. Henüz olgunlaşmamış dar bir çerçevede içinde düşünen ve hayal kuran öğrenciler ailelerinin kendileri için yaptıklarını değerlendirememekte, aksine onların kendilerini anlayamadıklarını belirtmektedirler. Hatta yapılan iş özellik taşııyorsa bile, ergen grup, kendileri hakkında önemli değeri olan, ailelerinin iyi niyetlerini değerlendirecek kudrette görünmezler. Birçok ana babayla konuşmalarım sonucu, ben normal olarak bir çocuğun ana - babası ile karşı karşıya gelip, olgun insanlar gibi görüşmelerinde 23 yaşına kadar beklemenin tez olarak yanlış olduğunu söylemek isterim.

e. Bir gözlem :

Ana - baba ile çocuk ilişkisinden doğan bunalımların bu kısa açıklaması beni bir sonuca götürmektedir. Öğrencilerimden, kişilik teorisi açısından kendi bunalımlarını tartışmaları istendi. Onlar, derste herhangi bir teoriyi incelemekte serbest bırakıldı. Çoğu Freud'u ele aldı. (şunu eklemek isterim, onların Freud'u seçmelerinin nedeni Freud'un öğretmenlerinin en çok beğendiği yazar olması değildi.)

Şimdi benim gözlemlerim şudur; erken çağlarda aile durumu, hayatı sıkıntılı duruma getirmişse, onların yorumları Freud'unkine uygun gözüktür. Babanın olmadığı veya etkisiz olduğu, annenin açık bir şekilde saldırgan olduğu, aile içinde gözle görülür cinsi uyarımların bulunduğu zaman durum oedipal teoriye tümüyle uymaktadır.

Diğer yandan, aile yaşamı aksine normal ve emniyetli ise bir Freud kavramcılığı zorlanmış ve sunileşmiş görülmektedir. Kaba bir tahminle öğrencilerin % 10 kadarı teoriye uygun olarak ve tamamen ikna edilmiş, % 40'ı Freudiyen kavramcılığını kendi durumuna uydurmaya çalışmış, geriye kalan % 50 ise her nasılsa düşünceli ve kendisini zorlar görünmektedir.

Aynı oranın, danışmanlara gelen sorunlara uygulanıp uy-

gulanmıyacağını merak ediyorum. Eğer danışman yada doktor, her müşteri yada hastasına hayatının Freud kavramcılığı çerçevesine uyması gerektiği şeklinde bir ön hükümle yaklaşırsa çok az başarır, fakat genellikle kaybeder.

Freud şeklinde bir düşünceyle soruna girmek haklı çıksa bile buna bağlı kalmamak danışmanın zihnini hayattaki birçok önemli gelişmelere çekebilir. Örneğin; dini ve estetik değerlerin fonksiyonel önemleri, sinir sisteminin ötesinde uzanan yeterlik ve ilgiler, hastanın gelecek için bilinçli planları, onun arzulanacağı mana ve yaşam bütünüyle varolan bir ilgiden yoksun kalır.

Rehberlik ve öğretim ile ilgili her insanın, insan kişiliğinin bünyesi hakkında bazı genel teorilere gereksinimleri vardır. Korkarım ki bizim eğilimimiz teorilerimizi rahatsızlık ve huzursuzluk âleminden çekip çıkarmaktadır. Bu biraz psikiyatrik ölçütleri, bütün kişiliklere uygulamaya çalışmaktır. Çünkü ruhi ölçütler canlı, açık, gösterişli ve kolaydır. Bizim fikir dünyamız oedipal kompleksi, karakter bozukluğu, hüviyet dağıtması, şizofreni ve Minnesota Multiphasic kişilik merkezinden alınan bir boyut düzeni gibi slogan kavramlar taşımaktadır. Fakat rehberlik ve öğretim için kişilik teorisinin daha az korkunç olması gerekir.

Ergenin doğasında, her ne kadar sinir sistemi bozuklukları bulunursa da o kendisinin gerçekçi anlayışı ile, değişen öğrenimiyle, benliğinin gelişmesiyle, kritik olmayan başarı ve başarısızlıklarıyla, kişisel yaşam biçimiyle ve iç dürtüleriyle uğraşır. Şiddetli bunalımlar içinde bile, kazançlarını desteklemek ve kendisine yakışır hayat yoluna devam etmek isteyecektir. Rehberlik sanatı ile donatılmış bir kişilik teorisi böyle dramatik olmayan hususları hatırdta tutacaktır. Normal kişilik gelişiminde bunalımlar kadar her ergenin yaşam biçimindeki ağır gelişme de önemlidir.

II. BÖLÜM

İNCELEMENİN ÜLKEMİZDE UYGULANMASI

Birinci bölümde Gordon W. Allport'un «Normal Kişilik Gelişiminde Bunalımlar» isimli yazısının dilimize çevirisi tam me-

tin halinde verilmiştir. Bu bölümde çeviriden faydalanılarak hazırlanan ve ülkemize uyarlanan anket sorularına A. Ü. Eğitim Fakültesi öğrencilerinden 30 kişilik bir grubun verdiği cevaplarından elde edilen veriler açıklanacaktır.

Amacımız, ülkemize öğretmenlerin öğrenciler üzerinde yaptığı çeşitli etki derecelerini saptamak, ergen grubunun hangi konularda bunalım hissettiklerini ve bunalım anlarında ne duyduklarını, ayrıca ana-babayla ilgi derecelerini ve ana-babalarından neler beklediklerini ortaya çıkarmaktır.

a. Öğretmenleri etkisi :

Aşağıdaki bulgular, öğretmenlerin öğrencileri üzerinde meydana getirdiği etkilerle ilgilidir.

1. Öğrenim süresince (şimdiye kadar) yaklaşık kaç öğretmenden ders gördünüz? Cevap: 1677

Farklı etken derecelerinin yüzdesi

2. Bunlardan kaç tanesinin sizin gelişiminiz üzerinde çok kuvvetli ve güçlü etkisi oldu? (Zihni ve kişisel yönden)	6,9
3. Kaç tanesinin üzerinizde iyi hatırlanabilir bir etkisi olduğunu söyleyebilirsiniz?	6,5
4. Sizin gelişiminizde önemli bir etkisi olmayan veya belli belirsiz etkisi olan kaç öğretmen hatırlıyorsunuz?	86,6

Toplam

100,0

5. Öğrencilerden, öğretmenlerinin üzerlerinde meydana getirdikleri belli başlı üç etkiyi belirtmeleri istendiğinde;

- i) Tepkilerin altıda birinin (% 17,2) zihni gelişim ile ilgili olduğu görülmüştür. Bu soruya verilen cevapların bir kaç tanesi aşağıdadır.

- Beni edebiyatla ilgilenmeye yöneltti.
  - Mantıklı düşünmemi ve programlı çalışmamı isterdi.
  - «Okumaya devam edin, çünkü kapasitemiz var» derdi.
- ii) Tepkilerin hemen hemen yarısı (% 46,9) kişilik gelişimi ile ilgiliydi.
- Hayatın çeşitli yönlerini görmemi sağladı.
  - Ahlâklı olmamızı ve yalan söylemememizi isterdi.
  - Bizi hoşgörülü ve her türlü fikre açık olmamız gerektiğine inandırdı.
- iii) Tepkilerin yaklaşık olarak dörtte birinin (% 23,4) ise sosyal gelişim ile ilgili olduğu görülmüştür.
- Millet sevgisini aşıladı.
  - Aldığım görevleri yerine getirme sorumluluğunu aşıladı.
  - Diğer kişilerle iyi ilişkiler kurmamız gerektiğini söyledirdi.
  - Topluluk içinde rahat hareket edebilmemi sağladı.
- iv) Tepkilerin geri kalan kısmı (% 12,5) olumsuz etkilerle ilişki olanlardır.
- Benden nefret ederdi. O yüzden hep öğretmen olmayı ve öğretmen çocuklarını sınıfta bırakmayı düşlerdim.
  - Çekingenlik duymama neden oldu.
  - Öğretmenlerden korkmamda ve sıkı disiplinden dolayı ders çalışma alışkanlığı geliştirmemde büyük etkisi olmuştur.

b. Bunalımın görüngüsü :

Öğrencilere, bunalım anlarında kendilerini nasıl hissettikleri sorulduğunda;

Karamsar	% 33
Sinirli	% 30
Yalnız	% 15
Sıkıntılı	% 11
Sakin	% 11' olduğunu belirtmişlerdir.

Bu soruya verilen cevaplardan tipik bir kaçı aşağıdadır :

- Bunalım anında kendimi patlamaya hazır ama bir türlü patlayamayan balon gibi hissedirim.
- Bir anda bunalıma neden olan şeyi mutlaka cezalandırmak isteyebilirim. Ancak o anda şu ata sözünü hatırlarım «Sinirli iken değil, fakat 24 saat sonra karar veriniz».
- Kendimi kuzursuz hissedirim. Sanki nefes alamıyacakmışım gibi olurum.

c. Bunalım alanları :

Öğrencilere, genellikle hangi konularda bunalım hissettikleri sorulduğunda;

Maddi konular	% 27
Sosyal konular	% 21
Cinsel konular	% 14
Zihni konular	% 10
Duygusal konular	% 7
Ailevi konular	% 7
Siyasi konular	% 7
Geri kalan	% 7 de hiç bir konuda

bunalım hissetmediklerini belirtmişlerdir.

d. Bunalım örnekleri :

Öğrencilerden, evvelce kendilerinde bunalım yaratan bir olayı kısaca anlatmaları istenmiştir. Bununla ilgili bazı örnekler aşağıdadır :

- Liseyi bitirdikten sonra 2 yıl üniversiteye giremedim, kendime uygun bir iş de bulamadım. Dolayısıyla boş gezdim. Bu durum bende bunalım yarattı.
- Ortaokulda iken beden eğitimi öğretmeni çok şişman olduğumu söyleyerek benimle alay ederdi. Daha sonra arkadaşlarımda ona katıldılar. Bu yüzden okul bandosundan da çıktım. Bu nedenle okula gitmek istemezdim. Şimdi zayıfladığım halde hâlâ bazen şişmanlık kompleksi duyarım.

- Babam çok sinirli bir insandır. Birgün hiç yoktan kavga çıkarırdı. Kahvaltı tepsisini yere çarpıp, pişmemiş yumurtaları duvara fırlatışını bugün gibi hatırlarım. Bu olayı her hatırlayışımda içimi derin bir sıkıntı kaplar, o bunalımı tekrar yaşarım.
- Ailemden ilk defa ayrılıp öğrenim için Ankara'ya geldiğimde büyük bir bunalım içine düştüm ve sürekli ağladım.

e. Ailenin etkisi :

i) Öğrencilere, ailelerinin yetiştirilmelerindeki rolü hakkında ne düşündükleri sorulduğunda;

Yetişmelerinde ailelerinin olumlu rolü olduğunu belirtenlerin % 44

Yetişmelerinde ailelerinin çok az etkisi olduğunu belirtenlerin % 34

Yetişmelerinde ailelerinin olumsuz rolü olduğunu belirtenlerin % 22, olduğu anlaşılmaktadır.

ii) Öğrencilere, aileleriyle (ana - babalarıyla) aralarında zıt fikirler olup olmadığı sorulduğunda;

Ailesiyle arasında zıt fikirler olmayanlar % 46

Ailesiyle arasında arasıra zıt fikir olanlar % 18

Ailesiyle arasında zıt fikirler olanlar % 36'dır.

Ailesiyle arasında zıt fikirler bulunduğunu belirtenlerin yarısı (% 50) babasıyla, sekizde biri (% 12,5) annesiyle anlaşmazlığa düştüğünü söylemektedir. Geri kalan gençler ise (% 37,5) aileleriyle çeşitli konularda ters düştiklerini belirtmektedirler. Bu konuya ilişkin birkaç örnek aşağıdadır.

- Ailemle aramda siyasi, dini ve benzeri konularda ayrılıklar var. Bu durum kuşaklar arası bir sorun olsa gerek.
- Ailemle aramda özellikle teknolojiye ilişkin konularda sorunlar doğuyor. Örneğin; onlar hâlâ aya gidildiğine ve oraya ayak basıldığına inanmıyorlar.

iii) Öğrencilere, yetişmelerinde ailelerinin eksik yada olumsuz etkisinin olup olmadığı, varsa ne yönde olduğu sorulduğunda;

Yetişmelerinde ailesinin tam ve olumlu etkisi olanlar	% 28
Çok azda olsa bazı konularda olumsuz ve eksik yönleri olduğunu belirtenler	% 20
Yetişkinlerinde ailesinin olumsuz ve eksik etkisi olanlar	% 52'dir.

f. Öğretimde ödüllendirme ve cezanın etkisi

Öğrencilere ödüllendirme mi yoksa cezanın mı daha etkili olduğu sorulduğunda;

Mükafat	% 11
Ceza	% 11
Her ikisinde	% 14 olduğunu belirtmişlerdir.

SONUÇ

Allport'un incelemesinden yararlanılarak ülkemizde küçük bir grup üzerinde yapılan çalışma öğrencileri üzerinde çok güçlü ve kuvvetli bir etkisi olan öğretmenlerin oranının son derece az olduğunu göstermektedir (% 7). inceleme öğretmenlerin pek çoğunun (% 87) öğrenciler üzerinde hiç etki yaratmadığını yada belli belirsiz bir etki yarattığını ortaya koymaktadır.

Öğretmenlerin öğrenciler üzerindeki etkilerinin daha çok kişilik gelişimi ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuç, öğrencilerin kişiliklerinin gerek çocukluk gerekse ergenlik yıllarında geniş ölçüde öğretmenin etkisinde kaldığını açıklamaktadır.

Bunalımın görüngüsünü incelemek amacıyla öğrencilerden bunalım anlarında kendilerini nasıl hissettiklerini belirtmeleri istendiğinde üçte biri «karamsar», üçte biri «sinirli» şeklinde cevaplamışlardır. Diğer üçte bir oranındaki öğrenci ise yalnız, sakin, sıkıntılı gibi yanıtlar vermişlerdir. Bu durum öğrencilerin bunalım anlarında «apati duygusu» içine düştüklerini göstermektedir.

İncelememize katılan öğrencilerin dörtte birinden fazlası (% 27) maddi konularda bunalım hissettiklerini belirtmektedirler. Bunu sosyal konular (% 21) izlemektedir.

Öğrenciler üzerinde öğretmenin etkisi yanında aileminde yarattığı etkiyi de saptamak üzere bazı sorular yöneltilmiştir. Öğrencilerin aşağı yukarı beşte ikisi (% 44) ailesinin yetişmesinde olumlu rolü olduğunu belirtirken, üçte biri (% 34) çok az rolü olduğunu, beşte biri (% 22) ise olumsuz rolü olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin aileleriyle aralarında zati fikirler olup olmadığı araştırıldığında; öğrencilerin yarısına yakın bir kesiminin (% 46) ailesiyle arasında zıt fikirler bulunmadığını belirtirken, beşte birinin (% 18) arasına zıt fikirler doğduğunu, üçte birisinin ise (% 36) sürekli zıt fikirler içinde olduğu anlaşılmıştır.

Öğrencilerin yarısından fazlası (% 52) yetişmelerinde ailelerinin olumsuz ve eksik etkisi olduğunu açıklamaktadırlar. Bu öğrencilerin çoğunun aileleri tarafından pasif, içine kapanık ve sıkılgan yetiştirildiklerinden yakınmaları dikkati çekmektedir.

Bunalımlar evrenseldir. Ancak bunlara etkin olan faktörlere ergenin içinde yaşadığı kültürel dokü etki yapmaktadır. İncelememiz, bunalımlar konusunda öğretmenlere ve ailelere önemli roller ve görevler düştüğünü göstermektedir. Sonuçta, bu çalışmanın öğrencilerin bunalımları hakkında genelde olsa bir fikir verebilecek nitelikte olduğunu umarız.

KAYNAKÇA

1. Ericson, E. H., *Childhood an Society* - New York, 1950.
2. Blaine, G. B. and Mc Arthur, C. C., *Emotional Problems of the Student*, Appleton - Century - Crafts, New York, 1961.
3. A.g.e.
4. Havens, J., «A Study of the Religious Conflict in College Students,» *Journal for the Scientific Study of Religion*, S. 52-69, 1963.
5. Gillespie, Z. M. and Allport, G. W., *Youth's Outlook on the future*, Garden city. N. Y. Doubleday, 1955.
6. Allport, G. W., «Psychological Moders for Guidance,» *Harvard Educational Review*, 32, 373-381, 1962.

EK : I

ANKET FORMU
NORMAL KİŞİLİK GELİŞİMİNDE ÖĞRETMENİN VE
AİLENİN ROLÜ

Normal kişilik gelişiminde öğretmenin ve ailenin rolü konusunda bir inceleme yapmaktayız. Lütfen her soruyu dikkatle okuyun ve içtenlikle cevaplayın. Anket formunun hiçbir yerine kimliğinizi belirtir yazı yazmayın. TEŞEKKÜR EDERİZ.

1. Öğreniminiz süresince (şimdiye kadar) yaklaşık kaç öğretmenden ders gördünüz?
2. Kaç tanesinin sizin gelişiminiz üzerinde çok kuvvetli ve güçlü etkisi oldu? (Zihni ve kişilik yönlerinden)
3. Kaç tanesinin üzerinizde iyi hatırlanabilir bir etkisi olduğunu söyleyebilirsiniz?
4. Sizin gelişiminde önemli bir etkisi olmayan yada belli belirsiz bir etkisi olan kaç öğretmeni hatırlıyorsunuz?
5. Öğretmenlerinizin üzerinizde meydana getirdiği belli başlı üç etkiyi belirtiniz?
6. Bunalım anlarında kendinizi nasıl hissedersiniz?
7. Sizde öğretimde öğrenciyi ödül mü yoksa ceza mı daha çok etkiler?
8. Genellikle hangi konularda bunalım hissedersiniz?
9. Evvelce sizde bunalım yaratan bir olayı kısaca anlatınız?
10. Ailenizin yetiştirilmenizdeki rolü hakkında ne düşünüyorsunuz?
11. Ana -babanızla aranızda belirli zıt fikirler var mı?
12. Yetişmenizde ailenizin eksik yada olumsuz etkisi oldu mu? ne yönden?
Kız yada erkek olduğunuzu belirtiniz.

TEŞEKKÜR EDERİZ